

Államalkotó nemzetiségek és a nemzetiségek hivatalos névhasználata

Lásztity Péro (Szerb Intézet, Budapest)

„Minek nevezzetek? – Az egyéni nemzetiségi névhasználat aktuális kérdései” – konferencia

Budapest – AIBH, 2022. október 20.

СРПСКИ ИНСТИТУТ
БУДИМПЕШТА

СРПСКИ ИНСТИТУТ
БУДИМПЕШТА

„ÁLLAMALKOTÓ NEMZETISÉGEK” Mit jelent?

- **A politikában, reprezentációban:** közjogi önkormányzatiság + helyi önkormányzati képviselet + parlamenti képviselet + *részvétel a végrehajtó hatalom szerveiben*
- **A kultúrában** (közösségi meghatározó attribútum): egyenrangú a magyarral (nem része!) + autonóm intézményhálózat állami támogatással + támogatás
- **A NYELVHASZNÁLATBAN** (közösségi meghatározó attribútum): a nemzetiség számára fontos területeken a nemzetiség nyelvének használata önálló vagy egyenrangú a magyarral, **HIVATALOS**, *nemcsak kezdeményezésre és kérésre*
- **A vallásban** (közösségi meghatározó attribútum): egyenrangú más vallásokkal + ha a vallások támogatottak, állami támogatás, védelem
- **A médiában:** közszolgálati médiában autonóm + támogatott egyéb média

СРПСКИ ИНСТИТУТ
БУДИМПЕШТА

Név – identitás - jog

- Név – szorosan kapcsolódik az **én-képhez** és az identitáshoz, személyazonosító
- **Kettős névhasználat** Magyarországon: saját (magán, nemzetiségi) + hivatalos (magyar) legkésőbb 1894/5-től
- A hivatalos alak jelentőségének növekedése a jogügyletek számának növekedésével
- Az **identitáshoz való jog** emberi jog (nem állampolgári) – nemzetiségi (kisebbségi) alapjog
- Nemzetiségnek, hagyományoknak, kultúrának, nyelvnek megfelelő név hivatalos használatához való jog – **alapjog**, az identitáshoz való jog része – **NEM KÖTHETŐ FELTÉTELHEZ**

СРПСКИ ИНСТИТУТ
БУДИМПЕШТА

HIVATALOS NÉVHASZNÁLAT

Mit jelent?

- Anyakönyvezés (születés, házasságkötés, halálozás, névváltoztatás, állampolgárság felvétele)
- Anyakönyvi kivonatok
- Személyi okmányok (szig, lakcímkártya, adókártya, TAJ-kártya, vezetői engedély, útlevel ...)
- Szolgáltatások igénybevétele, egészségügy, bíróság, hatóságok, bank, tulajdon, jogügyletek, hivatalos eljárás...
- **Munkaszerződés (pl. nemzetiségi intézményben)**
- **(Nemzetiségi) választások, jelöltek nevei**

СРПСКИ ИНСТИТУТ
БУДИМПЕШТА

„NEMZETISÉGI NÉV” Mit jelent?

- Lásztity Péter
- Lásztity Petár / Lásztity Petar (2) – Lásztity Péró / Lásztity Pero (2)
- Lásztity Péter / Петар Ластих / Petar Lastić / Lásztity Petár (7)
- Петар Ластих / Petar Lastić / Lásztity Petár (4)
- Az előző két sor, csak Péróval (Пера/Перо/Pera/Pero/Péró/Pero/Pera)
- Ha van nemzetiségi név, akkor van más név is. Helyesen: NÉV
- „Magyar megfelelője”: felejtjük el!

СРПСКИ ИНСТИТУТ
БУДИМПЕШТА

A névmagyarosítás másfél-két évszázada

- Ráckevéről szóló kora újkori dokumentumok
- Szentendre városi előljáróságának 1860-as évekbeli jegyzőkönyvei
- Евгеније Думча – Евген Думча – Dumtsa Ödön – Dumtsa Jenő
- **Állami anyakönyvezés bevezetése** 1894. évi XXXIII. törvénycikk (1895.10.1), 1905-1910?
- Anyakönyvezendő nevek listájának bevezetése: „**magyar megfelelője**”
- Horthy-korszak, Rákosi-korszak: **vezetéknév magyarosítás is**
- Kádár-korszak: Ladó-könyv
- Nektv. (1993), dem. Alkotmány: pozitív változás. Megfelelőnek nevezhető jogi megoldások kidolgozása: 2000–2021
- **Családi történetek:** Csepelszigeti-Zorinac, Kőteleki-Џуштра, Dunai-Dujmov, Szamos-Савић, Ugljesić-Damjanich, Dragica-Sarolta, Milenko-Emil, Živko-Vitályos, Vojislav-Adalbert, Kosta-Szilárd, Srećko, Veselin-Vidor, Jeftimir-Jefto-Eutin, Miroslav-Frigyes, Zorica/Zorka/Zorana-Hajnalka, Jadranka-Adrienn

СРПСКИ ИНСТИТУТ
БУДИМПЕШТА

A szerb névállomány

- A szerb névállomány **egységes** (nem kötődik államhoz, országhoz)
- **A szerb névállomány magyarországi forrásai:** (1) középkori magyar dokumentumok – szláv, latinizált, (2) szerb egyházi iratok (XV-XXI.sz.), (3) török defterek (adó, katonaság-összeírások, XVI-XVII.sz.) – torzított, (4) korai megyei, állami összeírások (1696, 1702, 1715, 1720,...) – latinizált, germanizált, magyarosított is, (5) vámhivatalok dokumentumai – ua., (6) szerb egyházi és községi összeírások a teljes XVIII.sz-ból, (7) **szerb egyházi anyakönyvek (1726-, 400 ezer digitalizált rekord)**, (8) egyéb szerb nyelvű források levéltárakból és magán dokumentumgyűjteményekből, (9) sírfeliratok (feldolgozott, max. 10 ezer)
- Szerb **névjegyzék** összeállítása (2003): SZOÖ, Predrag Stepanović mo-i szerb nyelvész, megfelelő állami finanszírozás elmaradása

СРПСКИ ИНСТИТУТ
БУДИМПЕШТА

Az országos önkormányzat, mint a névjegyzék kezelője

- Korábban is fordultak a polgárok és az MTA a nemzetiség esernyőszervezetéhez (informálisan): Nikifor – Dejan – Strahinja (1990-es évek)
- Nyilatkozat, mint feltétel – **súlyos probléma** / vegyes házasságok
- Ombudsmani jelentés előkészítése 2019/20 (**LP szakvéleménye**)
- 2021 után, amikor egyértelmű az **országos önkormányzat közfeladata és hatásköre**: ELŐRELÉPÉS – 5-6 eset – **szerb nevek magyar ábécé betűivel való átírása** (ékezetek használata) – eltérő hangkészlet: megoldás a rugalmasság, vagy a horvát ábécé – **nyelvtanilag hibás** megoldások (Obren)
- Elvi probléma: **politikai testület** döntése szakmai garanciák nélkül

СРПСКИ ИНСТИТУТ
БУДИМПЕШТА

Külföldi állampolgárok

- **Külföldi állampolgárok magyar okmányai:** Szerbiában anyakönyvezett nevek átírása (horvát ábécé ékezetekkel vagy fonetikusan magyar ábécével kellene)
- **Magyar állampolgárság könnyített felvétele:** jelentős arányban nem etnikai magyarok – nem lenne szabad magyarosítani a nevüket a magyar okmányokban

СРПСКИ ИНСТИТУТ
БУДИМПЕШТА

Névváltoztatás

- Névváltoztatás **következményei:**
- „**Jogfolytonosság**” biztosítása a névváltoztatás mellett hogyan történik?
- **Nagyon sok személyi okmány** megváltoztatása szükséges
- Szüléteskori (korábbi?) névvel való együttes szerepeltetése, más identifikációra szolgáló adattal való **összekapcsolás, vagy igazolás?**
- Felvilágosítás, népszerűsítés és képzés biztosítandó

СРПСКИ ИНСТИТУТ
БУДИМПЕШТА

Elektronikus anyakönyvi nyilvántartás (visszamenőlegesen)

- Az EAK bevezetése után, a születéskori anyakönyvi bejegyzések ismeretében ellenőrzik a későbbi nyilvántartást, okmányokat és az érintett bevonása nélkül **JAVÍTJÁK (?!)** az emberek (születéskori) vezeték- és utónevét! (*Анђелија Сечујац* esete Medináról)
- Egész élet során, évtizedeken át viselt, megszokott neveket változtatnak meg adminisztratíván. **Az „áldozatnak” kell kezdeményeznie a „névváltoztatását”, ha meg akarja tartani eredeti nevét.**
- Éppen fordított irányú eljárásra lenne szükség.
- Ember – jog – állam – érdek

СРПСКИ ИНСТИТУТ
БУДИМПЕШТА

Értékelés – Javaslatok

- A 2019-hoz képest **javult a jogszabályi környezet:**
- **Nincs** kötelező nyilatkozatás a nemzetiségi hovatartozásról
- Könnyebben elérhető és egyértelműbben az **országos önkormányzatok hatásköre** a nemzetiségi névjegyzék és annak módosítása, a kérelmek kezelése
- **További erőfeszítések szükségesek:**
- „**magyar megfelelője**” nem maradhat jogi környezetben
- **Családi és utónév sorrendjének** feloldása („rubrikázás”)
- **Szakértői szint bevonása a nemzetiségi önkormányzatok** döntései esetében
- **Felvilágosító-kampányok, képzések ...** nemzetiségi névadás, **nemzetiségi névváltoztatás**, nemzetiségi nyelvű bejegyzés, **okmányokban való feltüntetés** érdekében
- Kétnyelvű okmányok bevezetése és **okmányok körének bővítése**
- Nemzetiségi **választások**, szmsz-k, munkaszerződések esetében szereplő nemzetiségi hivatalos név lehetővé tétele
- *Külföldi állampolgárok, magyar állampolgárság felvétele, EAK esetén szükséges változtatások*

СРПСКИ ИНСТИТУТ
БУДИМПЕШТА

Köszönjük a figyelmet!